

SOU 2016:42

Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling

Synpunkter från Roks Riksorganisationen för Kvinno- och Tjejourer i Sverige

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift det är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom organisationen. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor utsatthet för fysisk och psykisk misshandel, pornografi, prostitution, sexuellt våld och trakasserier.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor, men också att kvinnors livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer och de som förenar kvinnor. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor även drabbar barn som lever i våldets närhet. Vi vill därför synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor.

Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinno- och tjejourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld.

Sammanfattande synpunkter

Roks lämnar här synpunkter på två av utredarens förslag. Vi anser inte att Brottet köp av sexuell tjänst ska grad indelas. Vi ställer oss helt bakom det förslag som lämnats i det särskilda yttrandet av Kajsa Wahlberg, Stina Holmberg, Marianne Nordström och Patrik Cederlöf.

Vi anser också att Sverige bör ändra lagen så att kravet på dubbel straffbarhet tas bort så att det även blir ett brott att köpa sexuell tjänst utanför Sveriges gränser. Detta skulle visa att Sverige fortfarande ser köp av sexuell tjänst som ett allvarligt brott.

Övergripande synpunkter

3.7.3 Förslag: Brottet köp av sexuell tjänst ska grad indelas på så sätt att ett grovt brott införs. För normalgraden av brottet köp av sexuell tjänst ska straffet vara böter eller fängelse i högst sex månader. För grovt köp av sexuell tjänst ska straffet vara fängelse i högst ett år. Bedömning: Något skäl att ändra straffskalans yttre ramar finns inte. Gradindelningen bör således ske inom den nu befintliga straffskalan.

Roks ställer sig helt bakom citatet nedan från det särskilda yttrandet i SOU 2016:42

”En gradindelning av brottet köp av sexuell tjänst skulle kunna leda till att rättsväsendets resurser huvudsakligen kan komma att satsas på de mer straffvärda fallen. Detta riskerar att

leda till att färre brott totalt sett beivras och på sikt att lagstiftningens attitydpåverkandeeffekter minskar.

Att det är angeläget att mindre grova fall inte bortprioriteras är också andemeningen i EU:s direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel, och direktiv 2012/29/EU om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem. De kräver att alla EU:s medlemsländer arbetar för att motverka efterfrågan och för att stärka skyddet för alla offer. En gradindelning av brottet köp av sexuell tjänst skulle kunna innebära att myndigheternas utredningar fokuserar på de mest allvarliga brotten, och att de offer som utsatts för köp av sexuell tjänst av den lindrigare graden inte får det skydd och stöd som de har rätt till under bindande direktiv.

Vi anser att det finns en risk för att en gradindelning skulle kunna uppfattas som att sexköp generellt sett är mindre klandervärda än tidigare. En gradindelning skulle även kunna uppfattas som ett tecken på att den svenska lagstiftningen gör skillnad mellan olika former av sexköp och prostitution.

Vi vet att domstolar av tradition är obenägna att bedöma brott som grova. Det finns inte någon anledning att tro att denna försiktighet skulle avta. Att dela upp den nuvarande straffskalan i två, skulle troligen medföra att få gärningar skulle anses som grova brott. Förslaget riskerar därmed att leda till att utrymmet för en nyanserad straffvärdebestämning och påföljdsbedömning begränsas påtagligt för den stora majoritet av brott som inte kommer att anses som grova. Den redovisning av tidigare praxis som nämnts ovan visar att böter var den klart dominerande påföljden när straffskalan tidigare var böter eller fängelse i sex månader, vilket även gäller för andra brottstyper med denna straffskala.

Den vidare straffskala som finns i dag ger möjlighet till de nyanseringar av påföljdsbestämningen som efterlysts i flera sammanhang. ”

”Dessutom vill vi föra fram följande lagtekniska invändningar och konsekvenser samt effekter för rättsväsendets vidare arbete: Brottet köp av sexuell tjänst är ett allvarligare brott än snatteri, vilket innebär att dessa två brott inte ska ha samma straffskala med maximum på fängelse i sex månader. Enligt utredningens förslag ska straffet för normalgraden av brottet köp av sexuell tjänst vara böter eller fängelse i högst sex månader. Detta innebär att möjligheten att utnyttja tvångsmedel såsom häktning enligt 24 kap. 1 § rättegångsbalken förvinner, och därmed försvinner även möjligheten för polisman att gripa. Proportionalitetsprincipen betydelse för användande av tvångsmedel (t.ex. husrannsakan) kan medföra att sådana utredningsåtgärder inte kommer att användas. Givetvis är det brottets eller brottstypens straffvärde som är avgörande för om tvångsmedel ska kunna användas eller inte. En gradindelning av brottet köp av sexuell tjänst skulle också innebära ökade krav på polisen att alltid utreda om det finns försvårade omständigheter t.ex. utreda offrets grad av utsatthet och förövarens hänsynslöshet. Eftersom sådana utredningar vanligen är svåra och resurskrävande kommer ett sådant krav att generera behov av ytterligare resurser till polis och åklagare.”

Roks ställer sig helt bakom förslaget i det särskilda yttrandet i SOU 2016:42

”Brottet köp av sexuell tjänst kvarstår i sin nuvarande utformning. Såväl förmildrande som försvårade omständigheter bör utredas och beaktas vid straffvärdebestämningen. (T.ex. bör straffvärdet vara högre när en förövare utnyttjar en person i en skyddslös eller utsatt situation). För att nå framgång i dessa ärenden bör rättsväsendets myndigheter utveckla sitt arbetssätt och omfördela sina resurser så att dessa brott prioriteras och utreds mer fullständigt. Därmed skulle en mer nyanserad bestämning av enskilda gärningars straffvärde kunna göras med den nuvarande straffskalan.”

3.7.5 Dubbel straffbarhet Bedömning: Bestämmelsen om förbud mot köp av sexuell tjänst bör inte undantas från kravet på dubbel straffbarhet.

Roks delar inte alls utredarens förslag utan anser att Sverige ska ta bort kravet på dubbel straffbarhet.

Enligt prop. 1997/98:55, Kvinnofridspropositionen, genomfördes lagstiftningen för att förebygga och bekämpa ett allvarligt samhällsproblem som ”medför allvarliga skador både för de enskilda och för samhället” samt för att markera Sveriges inställning till prostitution gentemot andra länder. Ett beslut som gjorde oss till förebilder i världen och bland världens kvinnor. Vi stod upp för de mänskliga rättigheterna för kvinnor och vi sa att vi såg köp av sexuell tjänst som ett allvarligt brott och en kränkning av kvinnors mänskliga rättigheter. Vi ser nu att fler och fler länder delar vårt synsätt och kriminaliserar köp av sexuell tjänst. Länder som gått en annan väg får större och större problem med organiserad brottslighet och människohandel och börjar även dem att se sig efter andra lösningar. Lagen har också inneburit en stor attitydförändring i Sverige när det gäller prostitution och köp av sexuell tjänst och idag är en majoritet av svenska folket för denna lag. Utredaren beskriver att en majoritet av de sexköp som sker sker utomlands. Roks är övertygad om att om det vore kriminellt att köpa sexuell tjänst även utanför Sveriges gränser så skulle vi se en radikal sänkning av antalet män som skulle fortsätta köpa sexuella tjänster utomlands.

Att ta bort kravet på dubbel straffbarhet skulle sända en stark signal att Sverige fortfarande ser allvarligt på brottet köp av sexuell tjänst och att vi genom en sådan lag visar att alla kvinnor är skyddsvärda och vi är helt övertygade om att antalet män som skulle köpa sexuella tjänster utomlands skulle minska radikalt.

I detta ärende har ordförande Zozan Inci beslutat. Wiveca Holst har varit föredragande.

Stockholm den 2016-10-18

Zozan Inci
Ordförande Roks